

УДК 007:304:004.9+001

О.М. Холод

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТЕОРІЙ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Статтю присвячено пошуку й опису специфіки формування теорій комунікаційних технологій.***Ключові слова:** *теорії комунікаційних технологій, концепція соціальних технологій, теорія інмутації суспільства.***I. Вступ**

Проблема, якій присвячене дослідження, стосується відсутності нині в українських наукових джерелах класифікованої й чітко описаної інформації щодо специфіки формування теорій комунікаційних технологій.

Дослідження, які підштовхнули розвиток ідей соціальнокомунікаційних технологій у ХХ ст., здійснила група вчених, що працювали паралельно, що правда, більше в межах теорії соціального управління.

Упродовж 70–80-х рр. ХХ ст. технологію й ефективність соціального управління вивчав М. Марков. Спроби сформулювати теоретичні основи того, що нині називається “соціальні комунікації”, здійснювались із кінця 80-х рр. ХХ ст. Тоді вийшла друком праця М. Койта та Х. Ййма, які запропонували тлумачення поняття “комунікативна стратегія в моделі спілкування”. Специфікою теорії авторів слід вважати звернення до поняття “стратегії” в комунікації.

Пізніше, у 90-х рр. ХХ ст., Н. Данакін дослідив теоретичні й методичні основи проектування технологій соціального управління. Специфікою теорії Н. Данакіна є те, що автор зосередив науковий пошук у галузі управління.

В Україні в 2002 р. було проведено наукову конференцію “Суспільство майбутнього: роль соціальних технологій” (м. Кривий Ріг). Науковці звітували про отримані результати. Серед актуальних тем досліджень були такі: “Соціогігієна педагогічного конфлікту як один із проявів соціальної технології” (автор – Л. Білоконенко), “Вербальні соціальні технології: перспективи дослідження прагматичних особливостей публіцистичних текстів” (автор – Н. Гончарова), “Соціальна технологія формування інфлайтного соціуму в Україні” (автор – А. Лобанова), “ЗМІ як сукупність соціальних технологій у процесі формування образу позитивного героя” (автор – Н. Макаренко), “Паблік рилейшнз – спосіб реорганізації суспільної свідомості” (автор – А. Радник), “Соціальні технології вербальної діагностики іміджу політиків” (автор – О. Холод),

“Укрупнення дидактичних одиниць – освітня соціальна технологія” (автор – І. Холод). Специфікою ідей, що проголосили дослідники 2002 р. під час виступів на конференції, стали такі положення:

1) соціальні й комунікаційні технології не розгалужуються;

2) до соціальних слід відносити педагогічні технології та технології вирішення конфліктів;

3) формування іміджу політиків слід віднести до соціальних технологій, які послугують соціо- та психолінгвістичними інструментами;

4) паблік рилейшнз частково віднесені до комунікаційних технологій, але більшістю вони є соціальною технологією.

Відома праця “Масова комунікація: теорія, моделі, технології” (2009 р.) українського дослідника Олександра Коновця (1949–2010), у якій автор пропонує розглядати комунікаційні технології, обґрунтовуючи їх поняттями “соціалізація”, “соціальні технології”, “інформаційна концепція інтелектуалізації суспільства”.

Комунікаційні технології нині досліджують українські вчені: Володимир Різун (“Гуманітарні технології”, 1994), Георгій Почепцов (праця “Комунікаційні технології двадцятого століття”, 2001), Віталій Лисенко (праця “ЗМІ та громадська думка: технології маніпулювання”, 2004). Іміджеві технології вивчає Валентин Бугрим (диск-посібник “Іміджмейкерські технології, матриці, розробки, практикуми”, 2005), технології прихованого управління – Віктор Циганов (розділ “Технології прихованого управління і політичної небезпеки” у книзі “Політична безпека і безпечна політика: складові, ознаки, стан, тенденції”, 2006), проблеми політичних виборчих технологій – Олена Заславська (праця “Технологія іміджу як різновид електоральних (виборчих) технологій”, 2007), соціально-комунікаційні технології в політиці – Лариса Климаська (2007).

Інституалізація соціально-комунікаційних технологій як наукової галузі і спеціальності відбулася 2007 р., коли в колишній Вищій атестаційній комісії (ВАК) 14 грудня був підписаний наказ № 867 (zareєстрований у Міністерстві юстиції України 26.12.2007 р.

під № 1398/14665) “Про внесення змін і доповнень до Переліку спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук, присудження наукових ступенів і вчених звань”. Згаданим наказом, підписаним головою ВАК України і Міністром освіти і науки України, була створена нова галузь знань – “соціальні комунікації”. Згаданий факт, по суті, узаконив нову в Україні галузь знань. Діапазон нової галузі був створений уведенням трьох нових і об’єднанням чотирьох спеціальностей, які вже функціонують: теорія та історія соціальних комунікацій (нова); документознавство, архівознавство; книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство; теорія та історія журналістики; теорія та історія видавничої справи і редагування; прикладні соціально-комунікаційні технології (нова); соціальна інформатика (нова).

Від червня 2008 р. до вересня 2012 р. у науковій галузі “соціальні комунікації” були захищені за спеціальністю “прикладні соціально-комунікаційні технології” одна докторська дисертація і 15 кандидатських. Серед згаданих такі праці: докторська дисертація Любові Хавкіної (“Український рекламний міф: шляхи творення, основні компоненти та особливості функціонування”, 2010 р.); кандидатські дисертації, автори яких досліджували проблеми прикладних соціально-комунікаційних технологій:

1. С. Соловйов “Реклама в галузі науки і техніки (за матеріалами періодичної преси)” (2008 р.).
2. А. Лященко “Реклама як соціокультурне явище в системі масової комунікації” (2009 р.).
3. Н. Фурманкевич “Рекламний дискурс в електронних мас-медіа України: соціолінгвістичні особливості, форми творення в інтернеті” (2009 р.).
4. А. Бахметьєва “Особливості комунікативних функцій публік рилейшнз в діяльності прес-служб установ освіти” (2009 р.).
5. Н. Ковтун “Рекламний радіодискурс: соціокомунікативний та лінгвальний аспекти” (2010 р.).
6. К. Кириченко “Чорний піар” як соціально-комунікативна технологія (на матеріалі виборчих кампаній у ЗМІ)” (2010 р.).
7. О. Микитів “Менеджмент видавничої справи в умовах глобалізації (на прикладі України)” (2011 р.).
8. Т. Пшенична “Мовленнєвий вплив на емоції адресата інтерв’ю” (2011 р.).
9. О. Курбан “Діагностика та моделювання PR-процесів” (2011 р.).
10. Ю. Паливода “Автор і редактор як організатори ефективного комунікаційного середовища редакційно-видавничого про-

цесу (на матеріалі видання навчальної літератури для ВНЗ)” (2011 р.).

11. О. Володченко “Технології побудови іміджу України як туристичної країни” (2012 р.).
12. С. Кулик “Образ України в британських інтернет-ЗМІ (за матеріалами веб-сайтів “The Times”, “The Guardian”, “The Independent”)” (2012 р.).
13. Г. Цуканова “Вплив засобів зображальної журналістики (фотографії та інфографіки) на сприйняття текстової інформації” (2012 р.).
14. С. Кость “Правовий і девіантний дискурс у комунікативній практиці газет України” (2012 р.).
15. В. Долюк “PR-дискурс соціальної відповідальності бізнесу: структурно-тематичні та функціональні особливості” (2012 р.).

Для становлення й зміцнення наукової спеціальності “Прикладні соціально-комунікаційні технології” від лютого 2008 р. в Україні працює спеціалізована вчена рада 26.001.34 Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Появі нових ідей у царині соціально-комунікаційних технологій сприяють наукові конференції й симпозиуми. З 2009 р. щорічно в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка проходять щорічні науково-практичні конференції, на яких розглядають проблеми соціально-комунікаційних технологій; в Київському міжнародному університеті – щорічні науково-практичні конференції “Прикладні соціально-комунікаційні технології”; з 2009 р. в Запоріжжі (2009 і 2010 рр.) та в Києві (2011 і 2012 рр.) – щорічні симпозиуми під назвою “Світ соціальних комунікацій” (у 2009 і 2010 рр. назва була “Соціальні комунікації сучасного світу”); з 2011 р. в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова – щорічні міжнародні науково-практичні конференції “Реклама та PR у сучасному світі”, де дослідники працюють і в секції “Технології впливу реклами та PR”.

На базі Київського інституту зв’язку Української державної академії зв’язку ім. О.С. Попова 16 травня 2002 р. утворено Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій. Знаменним для розвитку й подальшого вивчення соціально-комунікаційних технологій в Україні став вихід у світ фундаментальної праці “Інформаційно-психологічна безпека в епоху глобалізації” (2008 р.). Авторами праці стали відомі в країні фахівці: В. Кальниш, В. Кливець, Л. Компанцева, А. Кузьменко, Г. Литвинов, В. Остроухов, В. Петрик, М. Присяжнюк, О. Штоквиш.

М. Присяжнюк запропонував матеріали про результати дослідження проблеми маніпулювання свідомістю й поведінкою людей. Особливу увагу автор приділив ви-

вченню маніпулятивних технологій. Він проаналізував різні види й типи технологій: у міжособистісних взаєминах, технології масових маніпуляцій. Приділив увагу й механізмам маніпулятивного впливу. Розглянув конкретну реалізацію технологій маніпулювання свідомістю в ЗМІ, рекламі, через міфи й стереотипи, сугестивні технології тощо.

Цікавим став аналіз Л. Компанцевої гендерних стереотипів як схем, що управляють процесом впливу на особистість і суспільство. Дослідниця звернула увагу і на технології так званого “чорного” піару в сучасній політиці: чорна риторика, “брудні” виборні технології, дезінформація, підкуп.

Розглядаючи особливості інформаційно-комунікаційних процесів під час формування натовпу, В. Остроухов та В. Кальниш описали технології контролю за поведінкою натовпу.

О. Штоквиш прискіпливо описав спеціальні інформаційні операції в економічному протиборстві та використання спеціальних інформаційних технологій у терористичній діяльності.

Про технології маніпулювання свідомістю, які використовуються в некультурах, повідомив В. Остроухов та Г. Литвинов.

Специфікою праці “Інформаційно-психологічна безпека в епоху глобалізації” стало те, що її автори запропонували звіти про низку актуальних досліджень і тим самим продовжили непростий процес інституалізації наукової галузі “соціальні комунікації” і в її межах наукової спеціальності “прикладні соціальнокомунікаційні технології”.

Активно досліджують проблеми соціальнокомунікаційних технологій такі дослідники: Володимир Різун (“Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій”, 2011), Олександр Холод (“Комунікаційні технології (у теорії інмутації)” – навчальний посібник, 2010); “Комунікаційні технології” – підручник, 2012), Ігор Балинський (“Політичні інтернет-комунікації: маркетингові способи організації”, 2011); Надія Бурбела (“Марновірство як соціальнокомунікаційна технологія”, 2011); Ольга Варивода (Шакалець) (“Гендерний стереотип як засіб впливу жінок-політиків на аудиторію”, 2011); Світлана Дзенник (“Інструменти маркетингових комунікацій у побудові політичного іміджу”, 2011); Анжеліка Досенко (“Блог як інструмент впливу на соціум”, 2011); Катерина Зверева (“Роль соціокультурних міфів та стереотипів у формуванні регіонального іміджу в сегменті ЗМІ українського інтернет-простору”, 2011); Анна Ковалевська (“Суб’єктно-об’єктна класифікація політичних рекламних слоганів”, 2011); Тетяна Ковалевська (“Нейролінгвістичні маркери рекламного впливу”, 2011);

Олеся Корень (“Застосування методів соціальної реклами для боротьби з поширенням туберкульозу в Україні”, 2011); Наталія Кутуза (“Сугестивність політичних слоганів”, 2011); Наталія Островська (“Основні аспекти досліджень соціальнокомунікаційних технологій”, 2011); Анна Шевченко (“Теоретичні засади дослідження проблеми викривлення реальності через новинний телерепортаж”, 2011); Ольга Шевченко (“Специфіка заходів подолання кризових ситуацій у закладах нічної клубної культури”, 2011).

II. Постановка завдання

Дослідження попередників дали можливість висунути гіпотезу про те, що формування теорій комунікаційних технологій за останні роки мало власну специфіку.

У зв’язку з висунутою гіпотезою визначено мету статті: пошук та опис специфіки теорій комунікаційних технологій, опублікованих останніми роками в наукових джерелах України й Росії.

III. Результати

Проаналізуємо існуючі теорії комунікаційних технологій, починаючи з 1998 р.

Концепція соціальних технологій (автори: В. Іванов, В. Матвієнко і В. Патрушев)

Концепція диференціації соціальних технологій була запропонована В. Патрушевим у 1998 р. у праці “Вступ до теорії соціальних технологій”, яка вийшла невеликим накладом у м. Москва. Паралельно в Росії і в Україні 2001 р. виходять дві праці: “Інноваційні соціальні технології державного й муніципального управління” (автори: В. Іванов та В. Патрушев) і “Соціальні технології” (автор – В. Матвієнко). Через рік у Росії виходить ще одна праця “Соціальні технології” (автор – П. Макаренко). Дві останні книги автори визначили як навчальні посібники, що зумовлює їхню специфіку: соціальні технології й теорії, пов’язані з ними, набули статусу навчального предмета та методично викладаються в навчальних закладах Росії й України.

Концепція В. Патрушева передбачає розгалуження всіх соціальних технологій на класи і типи (рис. 1) з погляду теорії управління. Як повідомляє автор, “набір технологій, що відповідають різним компонентам моделі, надто великий, потребує постійної корекції з урахуванням соціальних інновацій і досить ретельної, адекватної прив’язки до певних структурних елементів”. Саме тому науковець пропонує модель технологізації соціального простору конкретного рівня, що включає такі елементи:

- 1) соціальне середовище;
- 2) соціальна діяльність;
- 3) самореалізація особистості;
- 4) фактори й умови, що сприяють ефективності згаданого процесу.

На думку В. Матвієнка, технологізація соціального простору необхідна як цілісна система концептуальних і практично значущих ідей, принципів, методів, засобів соціалізації (людини, групи, спільноти, нації, народу), що гарантує надійний і діагностований результат у поточному періоді та подальшому її відтворенні.

Дослідник вважає, що структурування соціальних технологій може здійснюватись на будь-яких засадах і наводить приклади таких

із них: глобальна модель виживання людства (за критерієм скінченності й виснаженості ресурсів); модель світових технологій (ООН), континентальних технологій (Європа, Азія, Австралія тощо); глобальні технології відвернення криз, катастроф, конфліктів.

На жаль, специфікою запропонованих В. Патрушевим ідей є класифікація соціальних технологій, яка зовсім не враховує комунікаційні технології і тим самим значно звужує діапазон їхніх кластерів.

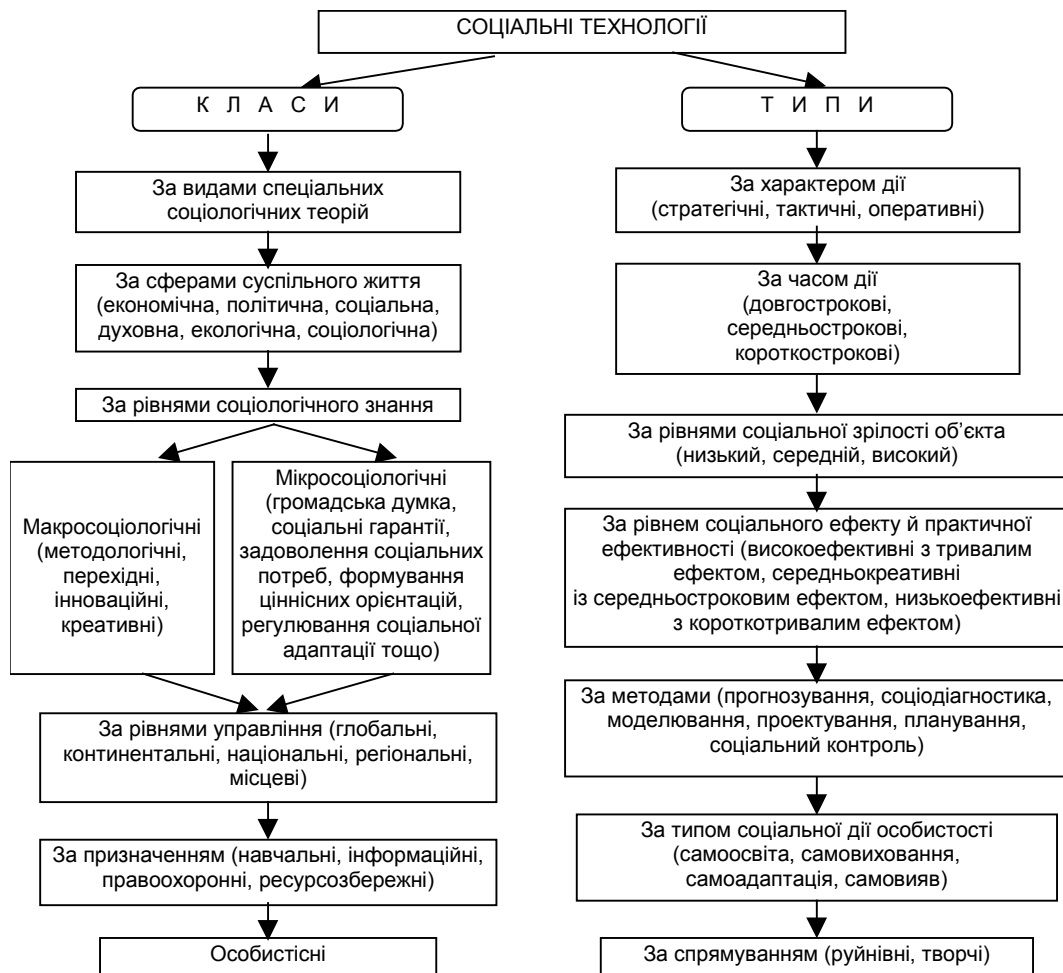

Рис. 1. Структура соціальних технологій із позицій соціології (за результатами аналізу концепції В. Патрушева, 1998)

Теоретичні уявлення про комунікаційні технології у праці Г. Почепцова

На відміну від класифікації соціальних технологій, запропонованих В. Патрушевим, Г. Почепцов виклав свою пропозицію у праці "Комунікаційні технології двадцятого століття" (2001 р.). Класифікації як такої комунікативних технологій автор не запропонував, хоча й назвав критерій, який дав йому змогу виокремити технології: характерною рисою описаних Г. Почепцовим технологій є спроба впливати на масову свідомість, що саме й відрізняє такі технології від інших варіантів міжособистісного впливу. За основу класифікації дослідник бере категорію не "суспільство" або "соціальний простір", а

"комунікативний простір". Позиція Г. Почепцова може бути зображена графічно (рис. 2). Як зауважив Г. Почепцов, зміни в поведінці людей можуть бути здійснені тільки завдяки змінам у моделях їхньої поведінки, які ґрунтуються на змінах у комунікації. Наведене положення автор назвав *законом комунікаційних технологій*. Підбиваючи підсумок матеріалу, викладеному в праці "Комунікаційні технології двадцятого століття" (2001 р.), Г. Почепцов вивів визначення: комунікаційні технології спрямовані на ті чи інші зміни свідомості. Останнє твердження слід вважати специфікою викладених Г. Почепцовим ідей щодо комунікаційних технологій.

У згаданій праці Г. Почепцов, на жаль, не пропонує чітких критеріїв виокремлення

перелічених на рис. 2 комунікаційних технологій і не подає їхньої чіткої структури.

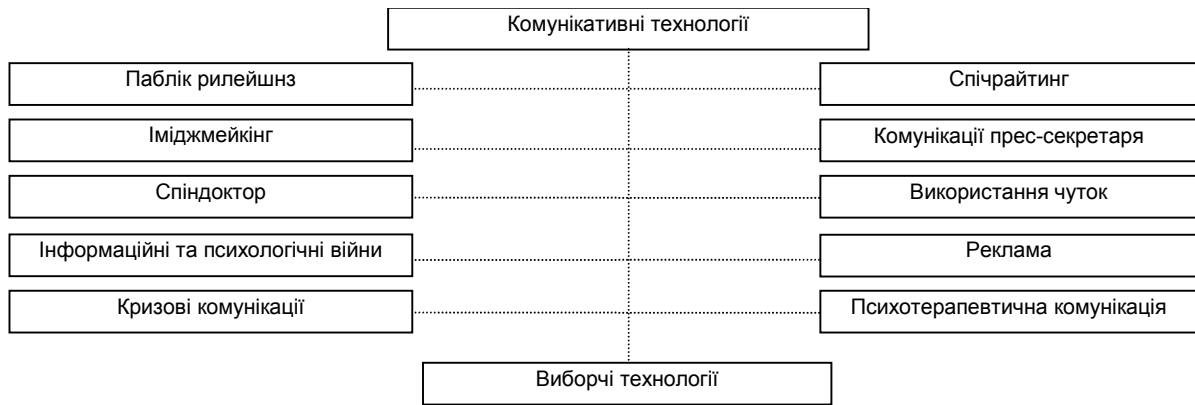

Рис. 2. Структура комунікаційних технологій (за Г. Почепцовим, 2001)

Структура соціальних технологій (за результатами аналізу матеріалів електронних сайтів станом на 2012 р.)

Аналіз електронних сайтів, на яких розміщено багато інформації про соціа-

льні та комунікаційні технології, дав змогу сформуванню певний перелік технологій і схематично подати їхню класифікацію (рис. 3).

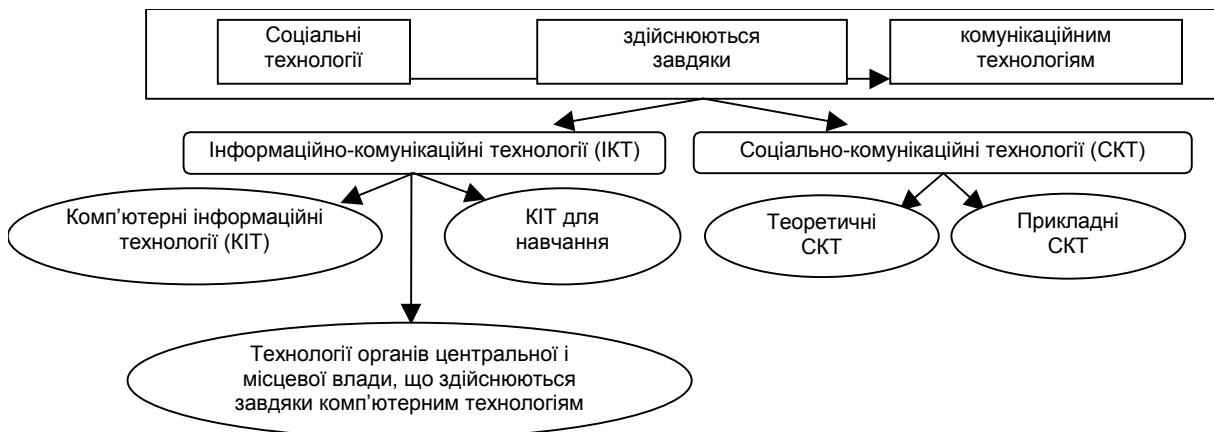

Рис. 3. Структура соціальних технологій (за результатами аналізу матеріалів електронних сайтів станом на 2012 р.)

Відповідно до рис. 3, соціальні технології здійснюються завдяки комунікаційним технологіям і, у свою чергу, розшаровуються на дві великі групи, а саме: 1) інформаційно-комунікаційні технології; 2) соціально-комунікаційні технології. ІКТ мають у своєму складі комп'ютерні інформаційні технології, КІТ для навчання й технології органів центральної та місцевої влади, що здійснюються завдяки комп'ютерним технологіям. Специфікою аналізованих ідей є те, що соціальнокомунікаційні технології розгалужуються на теоретичні та прикладні. На жаль, нині в електронних мережах не знайдено деталізації ані перших, ані других технологій.

Ідеї Д. Гавра щодо комунікаційних технологій

В електронній мережі 2010 р. з'явилась публікація соціолога Д. Гавра, у якій автор

запропонував власне бачення структури соціальних технологій (рис. 4). З огляду на його пропозиції, соціальні технології включають у себе й соціальнокомунікаційні технології. Щоправда, на питання про те, які ще є технології (несоціальнокомунікаційні) дослідник не відповідає, тому на схемі, яку подано далі, поруч із прямокутником із надписом "соціальнокомунікаційні технології" стоїть знак питання.

Специфіка класифікації Д. Гавра полягає в такому: СКТ повинні розгалужуватися на такі три групи: 1) соціально-економічні технології, 2) соціально-політичні технології; 3) прикладні соціальні технології. Разом із тим, постає питання про те, що соціально-політичні технології, як і соціально-економічні, є суто прикладними, оскільки поняття "технології" передбачає їхній прикладний характер за визначенням.

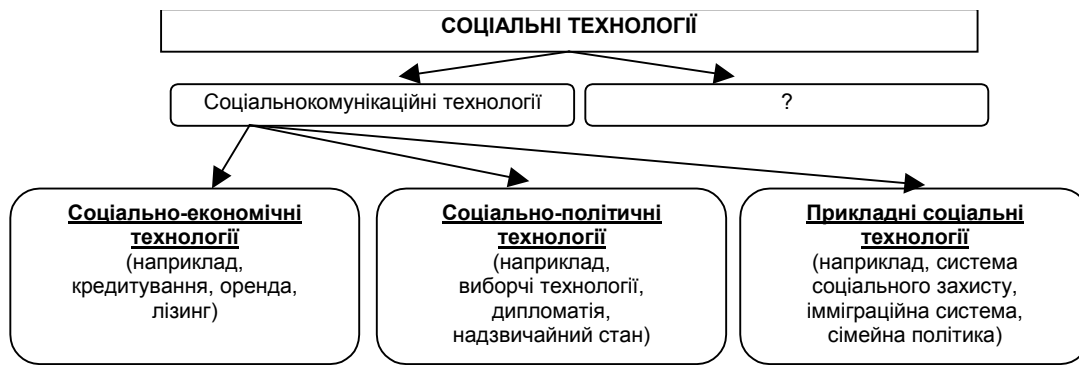

Рис. 4. Структура соціальних технологій із позицій соціології (за результатами аналізу концепції Д. Гавра, 2010)

Авторська концепція соціальнокомунікаційних технологій у теорії інмутації суспільства (2012 р.)

У 2012 р. ми запропонували структуру соціально-комунікаційних технологій, яка базується на структурі наукової галузі "соціальні комунікації" (рис. 5).

Соціальнокомунікаційні технології запропоновано поділити на дві групи, а саме: теоретичні і прикладні.

Теоретичні СКТ складаються з технологій самих соціальних комунікацій, а прикладні соціальнокомунікаційні техно-

логії (ПСКТ) містять 12 таких груп СКТ:

- 1) паблік рилейшнз;
- 2) технології мас-медіа;
- 3) технології реклами;
- 4) технології документознавства;
- 5) технології архівознавства;
- 6) технології книгознавства;
- 7) технології бібліотекознавства;
- 8) технології бібліографознавства;
- 9) технології видавничої справи;
- 10) технології редагування;
- 11) соціальні технології;
- 12) технології соціальної інформатики.

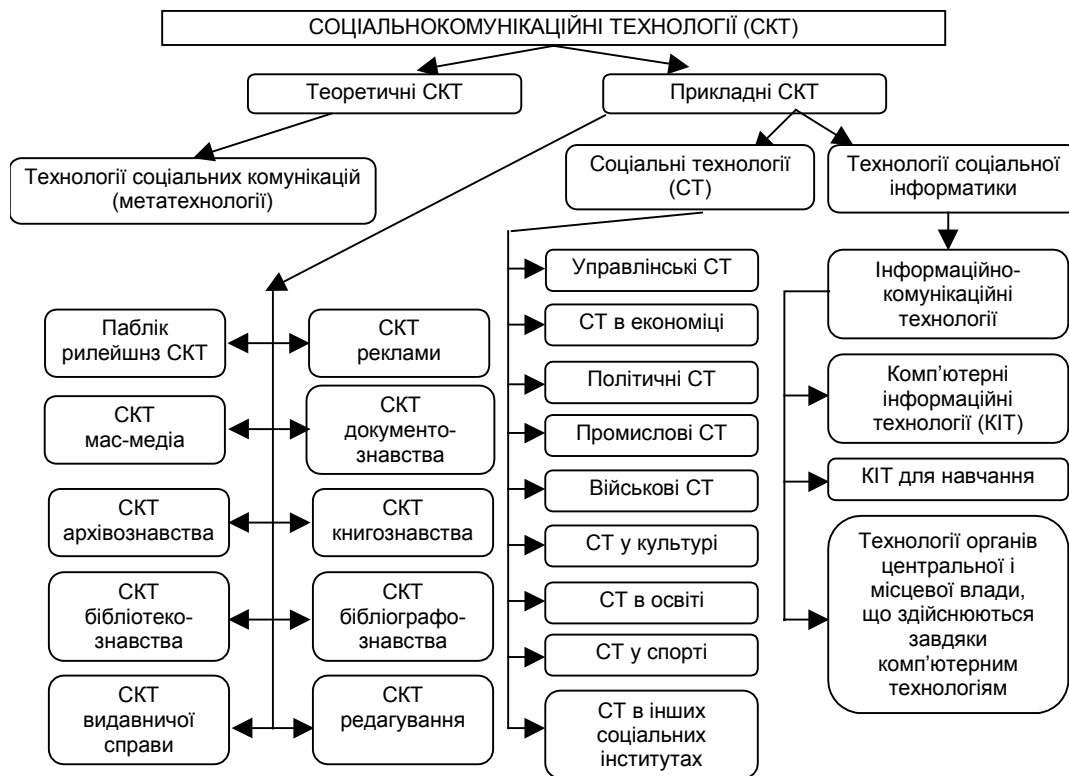

Рис. 5. Структура соціальнокомунікаційних технологій із позицій соціальних комунікацій (концепція О. Холода, 2012)

Кожна група прикладних технологій, у свою чергу, поділяється на дрібні види технологій, перелічити які й описати ще належить майбутнім дослідникам. Отже, специфікою наших ідей щодо комунікаційних техно-

нологій стало їхнє розгалуження за принципом віднесеності технологій до теорії чи практики. Разом із тим, специфічним у наведеній класифікації є й те, що запропоновано виокремлювати три великі групи кому-

нікаційних технологій за критерієм “віднесеність технологій до метатехнологій і суто технологій”.

IV. Висновки

Отже, на початку дослідження була висунута гіпотеза про те, що формування теорій комунікаційних технологій за останні роки мало власну специфіку. Гіпотеза була доведена повною мірою. Дійсно, згадана специфіка існує й полягає у такому:

1) на початку 90-х рр. ХХ ст. дослідники не виокремлювали категорію “комунікаційні технології”;

2) першим наприкінці 1990-х – на початку 2010 рр. в Україні й Росії комунікаційні технології ідентифікував Г. Почепцов;

3) запропоновані класифікації комунікаційних технологій спираються на різні критерії, що свідчить про: а) різні концепції аналізу комунікаційних технологій; б) галузеву орієнтацію комунікаційних технологій та їхніх авторів.

Список використаної літератури

1. Высотина О.Н. Социально-коммуникативные технологии как фактор формирования политического лидера : дис. ... канд. соц. наук : 23.00.02 / Ольга Николаевна Высотина. – СПб., 2006. – 170 с.
2. Гавра Д.П. Социально-коммуникативные технологии: сегодня и завтра / Д.П. Гавра // PR-диалог. – 2003. – № 2–3.
3. Гавра Д.П. Социально-коммуникативные технологии: сущность, структура, функции [Электронный ресурс] / Д.П. Гавра // Оптимальные коммуникации (ОК). – Режим доступа: <http://jarki.ru/wpress>.
4. Данакин Н.С. Теоретические и методические основы проектирования технологий социального управления / Н.С. Данакин. – М. ; Белгород, 1996. – С. 94–95.
5. Иванов В.Н. Инновационные социальные технологии государственного и муниципального управления / В.Н. Иванов, В.И. Патрушев. – М. : Экономика, 2001. – 327 с.
6. Інформаційні технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
7. Килимова Л.В. Влияние информационных технологий на саморазвитие личности : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.06 / Л.В. Килимова ; Курский гос. ун-т. – Курск, 2003.
8. Койт М. Понятие коммуникативной стратегии в модели общения / М. Койт, Х. Ыйм // Психологические проблемы познания действительности. Учёные записки Тартуского университета. – Тарту, 1988. – Вып. 793. – С. 34.
9. Кошелюк М.Е. Технологии политических выборов / М.Е. Кошелюк. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – СПб. : Питер, 2004. – 239 с.
10. Лисовский С.Ф. Избирательные технологии: история, теория, практика / С.Ф. Лисовский, В.А. Евстафьев. – М. : РАУ–Университет, 2000.
11. Макаренко П.В. Социальные технологии : учеб. пособ. / П.В. Макаренко. – Воронеж : Нужная книга, 2002. – 138 с.
12. Максимов А.А. “Чистые” и “грязные” технологии выборов: Российский опыт / А.А. Максимов. – М. : Дело, 1999. – 448 с.
13. Малкин Е. Основы избирательных технологий и партийного строительства / Е. Малкин, Е. Сучков. – [4-е изд., расш. и доп.]. – М. : SPSL–“Русская панорама”, 2003. – 480 с. – (Серия “Профессионалы: просто о сложном”).
14. Марков М. Технология и эффективность социального управления / М. Марков. – М., 1982. – С. 56–60.
15. Матвієнко В.Я. Соціальні технології / В.Я. Матвієнко. – К. : Українські пропілеї, 2001. – 446 с.
16. Патрушев В.И. Введение в теорию социальных технологий / В.И. Патрушев. – М. : ИКАР, 1998. – 365 с.
17. Петербургская школа PR: от теории к практике : сб. ст. / [отв. ред. А.Д. Кривососов]. – СПб. : Роза мира, 2005. – Вып. 3. – 146 с.
18. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии ХХ века / Г.Г. Почепцов. – М. : Ваклер, 2001. – 352 с.
19. Почепцов Г.Г. Информационно-политические технологии / Г.Г. Почепцов. – М. : Центр, 2003. – 384 с.
20. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Г.Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук, 2002. – 352 с.
21. Скиннер Б.Ф. Технология поведения / Б.Ф. Скиннер // Американская социологическая мысль / [под ред. В.И. Добренкова]. – М. : Изд-во МГУ, 1994.
22. Социальные коммуникации: новое в науке, образовании, технологиях : материалы международной научно-практической конференции. – СПб. : Роза мира, 2004. – 274 с.
23. Холод О.М. Комунікаційні технології (у теорії інмутації) : навч. посіб. / О.М. Холод. – К. : КиМУ, 2010. – 147 с.
24. Холод О.М. Комунікаційні технології : підручник / О.М. Холод. – К. : КиМУ, 2012. – 263 с.
25. Холод О.М. Теорія інмутації суспільства : монографія / О.М. Холод. – К. : КиМУ, 2011. – 305 с.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2012.

Холод А.М. Специфика формирования теорий коммуникационных технологий

Статья посвящена поиску специфики формирования теорий коммуникационных технологий.

Ключевые слова: *теории коммуникационных технологий, концепция социальных технологий, теория инмутации общества.*

Kholod O. Specificity of Formation Theories of Communication Technologies

The article is devoted a search and description of specific of forming of theories of communication technologies.

Key words: *theories of communication technologies, conception of social technologies, theory of inmutation society.*